

**ΚΙΡΙΑΝΔΟΥΣ
ΝΑΒΑΔΟΥΣ
ΙΑ
ΝΑΒΑΔΟΥΣ
ΚΙΡΙΑΝΔΟΥΣ**

SIRJE KIIN

**KIRJANDUSE
VABADUS**

JA

**VABADUSE
KIRJANDUS**

ARTIKLEID, SÕNAVÕTTE JA (SISE)ARVUSTUSI 1977-2019

TARTU ÜLIKOOL
kirjastus

Sirje Kiin. *Kirjanduse vabadus ja vabaduse kirjandus.*
Artikleid, sõnavõtte ja (sise)arvustusi 1977–2019.
Studia litteraria Estonica 20

Toimetajad Brita Melts ja Katrin Raid

Peatoimetaja Arne Merilai

Toimetuskolleegium:

Eve Annuk (Eesti Kirjandusmuuseum)
Marina Grišakova (Tartu Ülikool)
Cornelius Hasselblatt (Eesti Teaduste Akadeemia)
Maire Jaanus (Barnard College, Columbia University)
Tiina Kirss (Tartu Ülikool)
Leena Kurvet-Käosaar (Tartu Ülikool, Eesti Kirjandusmuuseum)
Marin Laak (Eesti Kirjandusmuuseum)
Pekka Lilja (Jyväskylän yliopisto)
Thomas Salumets (University of British Columbia)
Anneli Saro (Tartu Ülikool)

Raamat ilmub Tartu Ülikooli ja Eesti Kultuurkapitali toel

Küljendaja Tiia Ilus
Kaanekujundaja Kalle Paalits

ISSN 1736-3888
ISBN 978-9949-03-142-9

Autoriõigus Sirje Kiin 2019

Tartu Ülikooli Kirjastus
www.tyk.ee

SISUKORD

Thomas Salumets. Väikese rahva lugeja. Saateks 9

AVALDAMATA SÕNAVÕTTE

Sõnavõtt Eesti NSV Kirjanike Liidu luuleaasta
koosolekul 11. aprillil 1984 19

Sõnavõtt Eesti NSV Kirjanike Liidu kriitika-aasta
koosolekul 22. mail 1984 24

Sõnavõtt Eesti NSV Kirjanike Liidu luuleaasta
koosolekul 13. mail 1987 27

Siseretsensioone kirjastusele Eesti Raamat

Siseretsensioon Oskar Kruusi käsikirjale „Ärkamised” 32

Siseretsensioon Henno Käo käsikirjale „Dondijutud” 35

Siseretsensioon Jaan Kaplinski käsikirjale „Jalgrataste talveuni” 37

Mõni mulje Priidu Beieri luuletuste lugemisest 39

Siseretsensioon Kalev Kesküla käsikirjale „Läbi linnaöö” 42

Siseretsensioon Jüri Leesmendi käsikirjale „Müües kingitud” 44

Siseretsensioon Ringo Ringvee käsikirjale „Linnud mustmühisevast majast” 47

Siseretsensioon Priidu Beieri käsikirjale „Tulikiri” 49

ARVUSTUSI

Biograafia kui väljakutse 55

Märkmeid ja küsimärke Vilde biograafiat lugedes 57

Sundimatu kasvamine 64

Tõlkija, strateeg, esseist ja luuraja 67

Luulekool kui vaimukool 70

Klassikaline luuletund Ain Kaalepiga 72

Juhan Liivi luuleauhind 1984. Ain Kaalepi luuletus „Õnne piir” 76

Lapseks-tagasi-lõng või luuletaja kasvamine? 81

Hinge teekond 86

Paul-Eerik Rummo ajab ajapinde 91

„Laotust majaks. Julgust elamise ajaks”	98
„Kuldäär on ees”	104
Laulu vägi	108
Kuhu kuulub Emil Tode „Printsess”?	112
Sõjapagulaste „Väike Illimar”	118
„Seltsimees laps” puhastab ja vabastab	120

LOOMELOOLISI KÄSITLUSI

Suumanlik looduses, inimeses ja luules	125
„Aga kuuskedega mõistan ma juba kõnelda”. Kujundlik Kersti Merilaas	131
Indrek Hirve „pahvakas armastuse lehka”	151
Elu või surma sõnum?	153
Juhan Viidingu tähendus	157
Kas „Saatja aadressi” sõnum on päralt jõudnud?	192
Arvo Valtoni üleminekuromaanid	201
Ene Mihkelsoni matsi põhi	214
Kohtumine Ilona Laamaniga	225
Urve Karuksi avastamata maailm	230
Juurdumine ja avardumine. Ivar Ivaski võõrkeelse luule minapildid	239
Meie kirjanduse maailmamees. Ivar Ivask kultuurivahendajana okupeeritud Balti riikide ja vaba maailma vahel	256
Marie Under ja Aino Kallas	267
Marie Under tõlkijana	279

KIRJANDUSLIKKE ARUTLUSI

Kirjanduse mõistmisest ehk mis on kirjanduse taga?	307
Milleks meile eesti kirjandus?	314
Mida on siurulastel meile öelda? Siuru 100	317
Tartu ülikool eesti kirjanduses [kirjutatud koos Rein Ruutsooga]	321
Noore luule lootused 1980. aastate teisel poolel	334
Kuidas on iseseisvumine mõjutanud eesti kirjandust?	341
Keha ja kirjanduslugu	350

SOOME JA EESTI

Aastaraamat Eesti-Soome suhetest	365
Soome-Eesti suhteraamat ei ole kollane ega mustvalge	368
Eesti kirjandus rahvuse peeglina	371
Soomekeelne Juhan Liiv	376
Soome kirjanduse uusvana modernism	379
Finlandia kirjandusauhind Irja Rane „Naervale neitsile” (1996)	383
Eino Leino Eesti	386
Noore Pentti Saarikoski intiimanalüüs	389
Sylvi ja Urho Kekkoneni intiimsed kirjad	392
Aino Kallase buum Eestis ja Soomes	395
Soome kirjanduse rikkad elulood	398
Autori järelsõna	409
Nimeregister	414
Sirje Kiini valikbibliograafia 1970–2019	426

VÄIKESE RAHVA LUGEJA

Saateks

Thomas Salumets

„Kirjanduse vabadus ja vabaduse kirjandus. Artikleid, sõnavõtte ja (sise)-arvustusi 1977–2019” on tõeline tekstide aardelaegas. Autor on viljakas, üksikasjalike teadmistega õpetlane, kes on entusiastlikult pühendunud oma väikesele rahvale, eesti kirjandusele ja kirjanikele. Põhimõttelisemal tasandil haakub Sirje Kiini (sünd 1949) raamat ka intrigeeriva küsimusega: kui me elame „empaatia ajastul”¹, siis kuidas sobitume meie kui kirjanduse lugejad sellesse maailma?

Sirje Kiin on aastaid tegutsenud ajakirjaniku ja tõlkijana, võttes sageli keerulistes olukordades isiklikke riske, osalemaks Eesti NSV ideoloogiliselt moonutatud kultuuritööstuses. 1990. aastatel töötas Sirje Kiin Raadio Vaba Euroopa Eesti toimetuse Soome korrespondendina, ta tegutses ka eesti kirjanduse lektorina Turu ja Helsingi ülikoolis ning mitmel pool mujal Soomes Tuglase Seltsi lähetusel. Ta on olnud kaasosaline (stsenarist ja konsultant) kahes kirjandusloolises filmis (Marie Underist ning Aino ja Oskar Kallast) ning seotud paljude ühiskondlike ja kultuuriorganisatsioonidega nii Eestis, Soomes kui ka USA-s. Aastast 2005 elab ta Ameerika Ühendriikides, jätkates tööd vabakutselise ajakirjanikuna, kirjutades muu hulgas regulaarseid kolumne Välis-Eesti ajalehtedele. Ta on kirjutanud hulgaliselt artikleid ning samuti koostanud, toimetanud ja tõlkinud raamatuid.

Sirje Kiini raamatute seast tõuseb esile eelkõige mahukas monograafia „Marie Under. Elu, luuletaja identiteet ja teoste vastuvõtt” (2009, lühendatud uustrükk: „Marie Under. Elu ja luule”, 2011), mis oli tema doktori-töö teema, aga ka kaasautorina kirjutatud „40 kirja lugu” (1990), esseekogu „Hirme ja arme. Artikleid aastaist 1978–1992” (1993) ja viimati „Pühendused. Mälestusi eesti kirjanikest” (2018). Viimases meenutab Kiin üksikasjalikult isiklikke kohtumisi kaasaegsete eesti kirjanikega, alates

---

¹ Frans de Waal, *The Age of Empathy. Nature's Lessons for a Kinder Society*. Toronto: McClelland & Stewart, 2010.

---

mõistatuslikust Uku Masingust kuni World Literature Today endise peatoimetaja Ivar Ivaski ja eksiilkirjaniku Arved Viirlaiuni. Tema panus on tulemuslik, detailirikas, kõrgendatud vastutustundega, harvaesineva kiindumusliku heldusega.

„Kirjanduse vabadus ja vabaduse kirjandus” pole selles suhtes erand. Ulatudes üle nelja aastakümne, heidavad kogumikku valitud arvustused, esseed ja arutlused kirjanduselule sügavalt hoolivat valgust. Peale eesti kaugema kultuurimineviku tugevate häälte, nagu Juhan Liiv ja Marie Under, keskendub Kiin XX sajandi teise poole eesti kirjanikele alates Ain Kaalepist kuni Tõnu Õnnepalu ja Ene Mihkelsonini (ulatudes nõnda ka XXI sajandi algusse), aga ka vähem tuntud pagulasautoritele, nagu Ilona Laaman ja Urve Karuks. Mõne varem avaldamata sõnavõtuga Eesti NSV Kirjanike Liidu aastakoosolekutel, samuti kirjastuse Eesti Raamat tellitud nn siseretsensioonidega võimaldab Kiin heita haruldase pilgu tollasesse ülitundlikku atmosfääri, sellesse, kuidas Nõukogude okupatsiooni viimasel kümnendil reguleeriti kultuurivaldkonda ja kui ebastabiilsed olid selle aja poliitilised olud.

„Kirjanduse vabadus ja vabaduse kirjandus” annab tunnistust Sirje Kiini heast kirjandusloolisest asjatundlikkusest eesti kirjanike, nende elu ja eriti nende luule käsitlemisel. Kuigi valitud tekstid on väga eripalgelised, ühendab neid üks omadus: raamat räägib sügavast pühendumisest kodumaa kirjanduskultuurile, kui mitte lausa aupaklikkusest selle vastu. Kirjutades näiteks Juhan Liivi luule tõlgetest soome keelde, märgib Sirje Kiin talle iseloomulikult: „See on missioonitundlik [---] kultuuritegu” (lk 378), aga sama võib öelda ka selle vaimu kohta, mis valitseb Kiini enda töödes.

Sirje Kiini enda sõnutsi on ta ennekõike kirjanduslooline biograaf. Kuid ta pole mitte ainult eesti kultuuri eestkostja. Ta kaitseb ja viljeleb ka üht olulist lugemispraktikat: võib öelda, et Kiin julgustab lugejaid naasma teksti pinnale ja usaldama taas kirjutatud sõna. Öeldu, mitte niivõrd ütlematajätetu muutub Kiini peamiseks sõnumiks ja seostub tema kirega eesti kultuuri vastu, kaasates väliseesti autorite hõlpsasti unustatud hääli. On meie ülesanne tuua ka need autorid tagasi meie kirjanduslukku, võtta nende sõnumid vastu, kirjutab ta näiteks oma saatesõnas Urve Karuksi hiljuti avaldatud „Kogutud luuletustele” (2019) (lk 230–238).

Eesti ajaloolise ilukirjanduse *grand old man* Jaan Kross kirjutas kord tabavalt, mida tähendab olla väikese okupeeritud rahva kirjanik: „Eesti kirjanik võib endale lubada kirjutada midagi ametliku ideoloogia

---

vastu [---] ainult ridade vahel.”² Pole üllatav, et temast ja paljudest teistest silmapaistvatest eesti autoritest said „[r]idade vahelt kõnelemise meistrid”, nagu märgib Sirje Kiin (lk 345). Nende ülesandeks sai hoida saladusi, jätta midagi tähtsat välja ütlemata (lk 168). Sel vaikselt viisil väljendasid autorid seda, „mida kõik niigi teadsid, aga ei tohtinud ütelda”, nagu „mässuline” Arvo Valton selle sõnastas.³

Kui see on tõsi kirjaniku kohta, mida tähendab sel juhul olla väikese rahva lugeja, kui me ei saa enam usaldada teksti, kui teksti ülesanne on varjata seda, mis on tegelikult südames? Laenates Rita Felski sõnu,⁴ võime väita, et sellised avalikud intellektuaalid nagu Sirje Kiin küündivad kaugemale peamiselt võitlevast ja konfliktsest lugejast, kes kaldub lugema pigem ridade vahelt ja – nagu see tookord oli – pigem kavaldab, mitte ei tunnusta tänuhulka teksti ja selle autorit. Just see vastutustundlikkus – asendada kahtlus usaldusega – kumab läbi enamikust käesoleva kogumiku tekstidest. Kiini käsitlused kahest väga erinevast, kuid Eesti jaoks äärmiselt tähtsast kultuuriisiksusest, Juhan Viidingust ja Ivar Ivaskist, on eriti rikkalikud näited tema empaatilisest lähenemisviisist.

Läbinägelikus ja laiahaardelises essees „Juhan Viidingu tähendus”, mis ilmus esmakordselt 2014, viib Sirje Kiin lugejad tagasi Juhan Viidingu ellu, tema aega ja loomingusse. Kuigi ta käsitleb ka luuletaja lapseõlve, ei tegele Kiin niivõrd Viidingu varajast arengut õõnestanud repressioonidega. Seevastu õpime Kiinilt, kuidas Viidingu elu säras tema näitlejakarjääris, luuletajatöös ja muusikuroolis. Siiski juhib Kiin tähelepanu Viidingu sisemisele võitlusele ja sellele, kuidas tema kaasaegsed, kes on ehk liigselt kesken-
dunud omaenda meeldimistele ja mittemeeldimistele, pole seni suutnud näha ega rääkida avatult Viidingu isiklikust tragöödiast. Kiini kirjutistes domineerivad tingimusteta kiitus ja sügav empaatia, mitte puudused ega lajavatava kriitiku ego müra, eriti on seda tunda tema järelehüüdes Juhan Viidingule pealkirjaga „Elu või surma sõnum?”. Kiinile nii omase austava tooniga ütleb ta Viidingu kohta: „Ta mängis ja laulis nagu ei keegi teine enne ega pärast teda.” (lk 156)

---

² Jaan Kross, The writer of a small nation. – ELM. Estonian Literary Magazine 1996, nr 2, Spring, lk 9. <http://www.estlit.ee/elis/?cmd=writer&id=49258&txt=81902> (18. VI 2019).

³ Arvo Valton, Leidik. Tallinn: Eesti Päevaleht, Akadeemia, 2009, lk 46.

⁴ Rita Felski, The Limits of Critique. Chicago: University of Chicago Press, 2015.

Ent siiski, emotsionaalselt laetud kiitus ja sellised sageli esinevad sõnad nagu „helgus”, „rahva hing”, „tõde”, „ilu” kõnelevad Kiini romantilisest igatsusest, nagu ta ka ise möönab (lk 316). Kas on see sarnane niisuguse nõiutud igatsusega terviklikkuse ja harmoonia järele, nagu seda kutsub esile Ellen Niit oma lasteluuleraamatutes? Kiin kirjutab: „[---] seal ei ole muud tüli ega riidu kui ainult vahel harva natuke tögamist [---].” (lk 84) Kahtlemata võib siiski olla ahvatlev vaadelda ühtse tuuma puudumist kui väärtuste móraniemist. Ent Kiin teab, et see on vaid nostalgja märk, mida ei tohiks segi ajada Kiini keskse motivatsiooniga: kanda hoolt oma kodumaa kirjanduse eest.

Kui Sirje Kiin on kultuurikuraator, siis Ivar Ivask teenis kultuuride vahendajana. Sellest vaatepunktist vaatleb Kiin Ivaski elutööd teaberikkas essees „Meie kirjanduse maailmamees. Ivar Ivask kultuurivahendajana okupeeritud Balti riikide ja vaba maailma vahel” (2018). Kiin annab selles ülevaate neist arhiivimaterjalidest, mida ta on üle maailma hoolikalt kokku kogunud teoksil oleva Ivaski biograafia tarvis. Kõige olulisemate allikate hulgast tõstab ta esile Ivaski mahukad päevikud (1964–1992), tema muljet avaldava rahvusvaheliste kontaktide kogumi ja rikkaliku kirjavahetuse, samuti sajad dokumendid, mis kajastavad tema tööd ajakirja *World Literature Today* peatoimetajana (1967–1991).

Kiin juhib tähelepanu sellele, mis tema arvates oli Ivaski töö oluline liikumapanev jõud: teha ingliskeelses maailmas kuuldavaks ka väikeste rahvaste hääl, võidelda lühinägeliku perspektiiviga ja tõmmata tähelepanu eriti Balti riikide kirjandustele ajal, mil raudne eesriie lõikas Ida-Euroopa läänest ära. Teises Ivaski-essees läheneb Kiin Ivaskile tema elukäigust tulnud pingete ja tasakaaluotsingute kaudu, mis haakub 1980. aastate laiemate kirjanduslike aruteludega postmodernistliku pluralismi ja identiteedi kujunemise üle, samuti rahvuse kestvuse ja subjektiivsuse teemade üle. Kuidas peaksime ühendama rahvusliku ja rahvusvahelise, küsis Ivask juba aastal 1968. Kiin aga järeldab, et maailmakodanikuks olemine polnud Ivaski jaoks vastuolus rahvusliku kuuluvusega. Kuigi Kiin täheldab Ivaski juures mõningaid vasturääkivusi, ei ole tema eesmärk jälgida võimalikke lõhesid või katkestusi Ivaski kuvandis või tema sisemisi vastuolusid. Pigem on Kiini eesmärk tutvustada võrdlevat kirjandusteadlast, toimetajat, luuletajat ja avalikku intellektuaali, kelle jaoks sügavus ja avarus, globaalne ja kohalik toimisid käsikäes.

Peatükis „Avaldamata sõnavõtte” ilmuvad esmakordselt mõningad kõned, mida Kiin pidas 1980. aastatel Eesti NSV Kirjanike Liidu

---

aastakoosolekutel. Neis kõnedes räägib ta valdavalt Juhan Viidingu, Doris Kareva, Jaan Kaplinski jt kirjanike loomingus kajastuvatest teemadest ja suundadest. Kultuurivaldkonnas, eriti 1980. aastate esimese poole kirjanduses täheldab ta „ideaali defitsiiti” (lk 24). Kuigi Kiini sõnul oli 1980. aastate lõpu kirjanduses „lõtvumise oht”, ei viinud see ometi „luuleinflatsioonini” (lk 30). Kiini kirjutatud siseretsensioonides ajavahe-
mikul 1982–1987 pälvivad samuti tunnustuse luuletused, mis väljendavad selget eesmärki: ta eelistab „missioonitundlikku luulet” (lk 44). Samuti hindab ta kõrgelt kujunditihedust, täpsust ja keskendumist, teadvustades traditsioonilist sidet, mis ühendab vormi sisuga.

Kiini tekstikeskne suund peegeldub Kersti Merilaasi luuletuste analüüsis „„Aga kuuskedega mõistan ma juba kõnelda”. Kujundlik Kersti Merilaas” (1983). Ta keskendub luuletuste esteetilisele anatoomiale ja arhitektuurile ning küsib klassikalise formalisti küsimuse: kuidas ühtivad struktuur, kujundid, keel ja teemad? See nõuab mõistagi veel fundamentaalsemat ja hästi tuntud küsimust: kuidas sobitame usalduse esteetilisest tekstis keele piirangutega? Kiin tunneb muidugi ajaliste tekstikesksete tõlgenduste piire ja seda, kuidas neid piire tõhusalt laiendada. Tegelikult seob Kiin teisel otsesõnu oma huvi teksti vastu autori elulooga. Näiteks artiklis „Juhan Viidingu tähendus” rõhutab ta autorite elu ja nende loodud tekstide vastastikust sõltuvust.

Kiin teab ka, et ühtse subjekti ja kitsalt ratsionaalsusele ning kuuluvuse vormidele keskendumise asemel on meil vaja seda, mille on sõnastanud Rosi Braidotti: „[---] keerukamat ja suhtumuslikumat subjekti, mida raamistavad kehastumine, seksuaalsus, kiindumus, empaatia ja iha kui põhiomadused”.⁵ Seda seisukohta väljendab ka Kiini artikkel „Keha ja kirjanduslugu”. Selles algelt 2009. aastal peetud ettekandes märgib Kiin õigustatult, et viimaste kümnendite jooksul on keha tõusnud meie kultuuris enneolematult esile. Me teame, et ei maailm ega meie mahu ära ainuüksi sõnadesse. Selles suhtes on eesti kirjanduslik diskursus Kiini hinnangul maha jäänud: „Eestis aga valitseb ikka veel hegeliaanlik, kristlik-puritaanlik väärtusmaailm, kus vaim on püha ja puhas ning keha on räpane ja patune.” (lk 353)

See puudujääk (suure maailma, mõtteharjumuste ja meie kehalise reaalsuse vahel) osutub aga Kiini jaoks võimaluseks. Ta kasutab seda ära, tuletamaks oma lugejatele meelde keha, seksuaalsuse ja teiste sellega seonduvate

---

⁵ Rosi Braidotti, *The Posthuman*. Cambridge: Polity Press, 2013, lk 26.

---

teemade tähtsust nii eesti rahvaluules kui ka selliste silmapaistvate kirjanike nagu Karl Ristikivi, Kristian Jaak Petersoni, Marie Underi ja Tõnu Õnnepalu eluloos. Viimane on üsna avatult kirjutanud oma seksuaalsest sätumusest, kuid ometi valitseb Eesti avalikus diskursuses Kiini sõnul tihti „kehakartus” (lk 362).

Märksa vähem ilmneb seda kartust tänapäeva soome kirjanduses, leiab Kiin (lk 389), sest eraelu ei ole seal nii sügavalt alla surutud. Kiin juhib tähelepanu ka „metsikule” kui soome kirjanduse tunnuselemendile: „[---] elu metsas on igal juhul ehtsam kui karglemine neoontuledest säravas linnas.” (lk 381) See on tunnetus, millele Kiin viitab kui suhu tõusvale mullamaitsele ja mis on eestlastele hästi tuttav Valdur Mikita raamatutest. Kanada kirjaniku Robert Bringhursti mälestusväärsete sõnadega: „Oma parimal kujul hakkavad inimese tsivilisatsioonid tegelikult meenutama metsa [---]. Ja siis mõned asjad, mida nad toodavad [---], omandavad samuti natuke ammendamatu graatsiat, mida me leiame metsast. Nad on peaaegu metsikud.”⁶

Selline laiendatud visioon annab ainekultuurile, „inimkonnajärgsetele” küsimustele. See komplitseerib asju ka Kiini jaoks ja ilmneb tema töödeski. See tähendab küsimust, kas väljakutse on suunatud rahvusele kui meie esmasele ellujäämisüksusele või peaksime eelistama Euroopa-keskset orientatsiooni veelgi suuremate planetaarsete murede arvelt. See tähendab ka tehnoloogia ja meedia rolli tunnistamist ning inimeste ja mitteinimeste vahelisi sõltuvusi, teemasid, mis on Kiini vähem köitnud. Kuid need on tal siiski olemas, ehkki vähesel määral – need helisevad kaasa tema huvis Marie Underi elu ja töö vastu, mis on olnud Kiini peamine uurimisteema.

Kiini mõtisklused kirjandusest ja selle seostest Eestiga peatükis „Kirjanduslikke arutlusi” moodustavad eriti intrigeeriva osa selles raamatus. Kiin tõstatab mitmeid keskseid küsimusi: mil määral on triaadi autor-tekst-lugeja pluralism kujundanud 1990. aastate eesti kirjandust? Kas detsentraliseeritud enesetunnetusega maailmas pakub eesti kultuur tähendusrikast vastulugu ehk toetavat narratiivi neile, kes kogevad seda protsessi sihikaotusena? Teisisõnu, kas võime seoses eesti kirjandusega kujutada ette identiteeti, mis ühendab muutumise tõhusal moel järjepidevusega? Millised on väikerahvaste kirjanduste tunnuselemendid? Nagu Kiin

---

⁶ Robert Bringhurst, *The Tree of Meaning. Thirteen Talks*. Kentville: Gaspereau Press, 2006, lk 276.

---

osutab, on mõned väitnud, et pärast iseseisvuse taastamist muutus kirjandus Eestis vähem oluliseks (lk 341). Kiin täheldab siiski kirjanduskultuuris suurt rikastumist ja mitmekesistumist, eriti 1990. aastatel: kultuuritööstuses toimus erakordne tõus, elu narratiivid õitsesid, identiteedi, mälu ning keha küsimused elavdasid Eesti kultuurimaastikku.

Kiin väidab 1997. aastal: „Eesti uuem kirjandus täidab [---] kõiki neid kohustusi, mida üks vaba väikerahva kirjandus täitma peabki [---].” (lk 349) Sellised tippteosed nagu Ene Mihkelsoni „Ahasveeruse uni” (2001) kinnitavad Kiini üldhinnangut. Essees „Ene Mihkelsoni matsi põhi” märkab Kiin küll Mihkelsoni mõtteharjumustes rändlevat kvaliteeti, kuid ei otsi tema loomingus mingeid ennasttühistavaid elemente. Selle asemel leiab ta, et tema „luule ja proosa moodustavad tegelikult ühtse, sidusa terviku” (lk 223), seda ei iseloomusta süvenev keerukus, mis takistaks mis tahes ühendavat lahendust. Kiin juhib tähelepanu ka mälu tähtsusele Mihkelsoni jaoks: vajadusele ühiselt minevikuga leppida, tegelikult võtta see omaks nii täielikult kui võimalik, mitte pöörata minevikule selga.

Sirje Kiini kõige mõjuvam omadus on see, et ta jääb teadlikuks sellest, mida on tekstil pakkuda, mitte sellest, mida see peidab. Ta ei allu ahvatlusele lugeda narratiivi vastukarva ning ülistada lugeja meisterlikkust ja kontrolli teksti üle. „Kirjanduse vabadus ja vabaduse kirjandus” julgustab meid, lugejaid: asendagem oma liigne enesekesksus kiindumusliku suuremeelsusega ning kahtlus usaldusega.

Briti Columbia ülikoolis Vancouveris juunis 2019